ט א מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל' יא:
י ב מיי' שם הל' יב:
יא ג מיי' שם הל' יג:
יב ד מיי' שם הל' יד:
יג ה מיי' שם הל' טו:
זבחים כה: יומא מח: [מנחות י"]
יד ו מיי' שם הל' טז:
טו ז מיי' שם הל' ד:
טז ח מיי' פ"ו מהל' תמידין ומוספין הל' ד:
יז ט מיי' שם פ"ח הלכה י:
יח י מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יד:
יט כ מיי' שם פ"ב הלכה טו:
כ ל מיי' שם פ"א הל' טו:
כא מ מיי' שם הל' יב:

◆

תורה אור

א הראשון בראש וברגל, הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו קרניו בין אצבעותיו א] בית שחיטתו מלמעלן והפדר נתון עליה, ב הרגל של ימין בשמאלו ובית עורן לחוץ, ג השני בשתי ידים, של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ד השלישי בעוקץ וברגל, העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי כליות עמו, הרגל של שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ה הרביעי בחזה ובגרה, החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיה בין שני אצבעותיו ו החמישי בשתי דפנות-של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ז הששי בקרבים הנתונים בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה *הז' בסולת השמיני בחביתים התשיעי ביין, הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה במערבו ומלחום וירדו ח ובאו להן ללשכת הגזית לקרות את שמע: **גמ'** תנא ט יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם: לא היו כופתין את הטלה-מאי טעמא? רב הונא ורב חסדא-חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר י משום דמהלך בחוקי העמים, מאי בינייהו? איכא בינייהו דכפתיה בשיראי אי נמי ב] (בהוצא) דדהבא *תנן התם ג] שלש עשרה שולחנות היו במקדש: שמונה של שיש בבית המטבחיים שעליהם מדיחין את הקרבים כ ב' ד] במערבה של כבש אחד של שיש ואחד של כסף, על של שיש נותנין את האברים ועל של כסף כלי שרת, *ל ובאולם שנים מבפנים על פתח הבית-אחד של (א) כסף ואחד של זהב על של כסף נותנין ה] לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין מ ואחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד מכדי ג) אין עניות במקום עשירות אמאי עבדי דשיש ו] (ניעבדו) דכסף ו) דזהב? אמר רב חיננא בשם רבי אסי ורבי אסי בשם רבי שמואל בר רב יצחק מפני שהוא מרתיח: (עי' רא"ש) את הבשר ומקלקלה של שחר היה נשחט על קרן ז] (מזרחית צפונית:) מנא הני מילי? אמר רב חסדא דאמר קרא שנים ליום כנגד היום תניא נמי הכי ח) שנים ליום-כנגד היום, אתה אומר נגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור הא מה אני מקיים "שנים ליום" נגד היום, הא כיצד? תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה, ושל בין הערבים היה נשחט על קרן צפונית מזרחית על טבעת שניה: עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את זקני הנגב אמר להן

במדבר כח
שם

א) [לדברי המפרש תיבת שלא היתה] ב) [ברכות כח: וש"נ] ג) [לעיל כט· שבת קב: וש"נ] ד) [צפונית מערבית] ה) [יומא סב:]

הראשון בראש וברגל כיצד הראש בימינו · שהראש קודם לכל האברים דכתיב (ויקרא א) ונתח אותה לנתחיה את ראשו ואת פדרו הילך הראש בימינו: וחוטמו כנגד זרועו · חוטם הבהמה פונה נגד זרועו ואז קרניו בין אצבעותיו · גב הראש על גב פיסת ידו ובית שחיטה פונה למעלה: והפדר נתון עליו · לכסות מקום השחיטה וזהו כבוד של מעלה: רגל של ימין בשמאלו ובית עורו לחוץ . מקום שמשם הופשט העור היה כלפי חוץ אל העם ומקום החתך כלפי המוליך והכי שפיר למעבד כדי שלא יראה החתך ומפרש ביומא (דף כה:) מ"ט סליקא לרגל בהדי רישא דאיכא למ"ד התם דרך ניתוחו היה קרב הראש והרגל וב' ידים ושני דפנות החזה והגרה והעוקץ והרגל ואיכא למ"ד דרך עילויה דשומנא היה קרב פי' כדרך שהאברים שמנים זה מזה הם קריבים הראש והרגל ושני דפנות החזה והגרה ושני ידים והעוקץ והרגל ובין למ"ד דרך עילויה ובין למ"ד דרך נתוחו אין זה סדר שהרגל קרב עם הראש שהרי בניתוח שני ידים קודמין ומפרש התם מאי טעמא רגל סליק בהדי רישא הראש כבר פירשתי שהוא קודם וגזירת הכתוב היא ומה טעם רגל עמו משום דרישא נפישי ביה עצמות סלקא רגל בהדיה שהוא טעו בשר והכי שפיר למעלה שתהא בהקטרה עצמות ובשר ואין בשום אבר כ"כ בשר עמו כרגל: השני בב' ידים · האי תנא אזיל בתר איברא דבישרא כלומר בתר גדול האברים שהאברים גדולים זה מזה הם קודמים הולך ב' ידים קודמים שהן גדולות מהעוקץ והרגל: של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו · דרך חשיבותן מוליכין אותן למזבח ובית עורה של כל אחד ואחד לחוץ: הג' בעוקץ וברגל השמאלי העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו · היא דבוקה בעוקץ והולכת בין האצבעות וגם אצבע הכבד דבוק בעוקץ וגם הכליות דבוקות בעוקץ אצבע הכבד וב' הכליות עמו הרגל של שמאל כו': הרביעי בחזה ובגרה · ובשאר החזה בימינו שהוא חשוב יותר והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו והאי דלא פירש ובית עורה לחוץ היינו טעמא דשני צלעותיו מונחין בין אצבעותיו א"כ האי בית עורה לחוץ אבל גבי דפנות לא פירש לך כלום והיה יכול לישא דפנות על פס ידו לכך פירש בית עורה לחוץ: החמישי בב' דפנות של ימין כו' · ובית עורן לחוץ: הששי בקרבים הנתונין בבזך · כף מתרגם בזך ולפי שאין מחוברין יחד צריך ליתנן בכלי וכרעים על גביהם מלמעלה: השביעי בסלת · שלאחר הקטרת אברי תמיד מקטירין מנחתו דהיינו סלת (ב): חביתי כ"ג דאמר ביומא (דף לד·) עולה ומנחה שם מנחה ואפילו חביתין: הט' ביין · נסכים רביעית ההין כל אלו קרבים עם האברים דאין מקריבין עולה בלא מנחה ונסכים וחביתים אף על פי שקריבין בעבור כהן גדול הואיל ומן הפסוק הם קודמין לנסכי תמיד (צריך לנו שאר האברים): הלכו ונתנום מחצי כבש ולמטה · ולא מחצי כבש ולמעלה שלאחר הקטרת הקטורת חוזרין ומוליכין אותן למזבח ואם היו קריבים למזבח לא תראה הולכה הילך צריך להגיהן מחצי כבש ולמטה שלאחר כך כשיחזירו ויוליכו אם הם לא אחרים תראה הולכה חשובה והכי יפה לעשות שאם קרובים למזבח נראה כמוקטרים ועוד דפעמים שיקטירם קודם הקטורת הואיל וקרובים הם כל כך למזבח: במערבו · של כבש ולא במזרחו שהרי בלכתם למזבח להוליך אברים למזבח ולדרום במערכה דרך מזרחית של כבש (ג) שהרי כבש

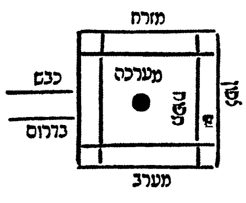

לאמצע המזבח ומכאן ומכאן תופס המזבח ח' אמות לכל צד לאחר שכלה הכבש שהרי הכבש ס"ו והמזבח ל"ב נמצא ח' אמות לכל צד ומקום המערכה במזרח המזבח אצל מזרחו של כבש ורחב המערכה אינו תופס עד חצי המזבח שהרי התפוח באמצע המזבח נמצא אתה אומר הליכתו למזבח לזרוק האברים למערכה לכך עתנים האברים במערבו של כבש לפנות מקום הליכתו: ומלחום · דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע · ולאחר ק"ש יקטירו את הקטורת והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטר ויעל קרבנם לריח ניחוח: **גמ'** תנא יד ורגלו יחד כעקידת יצחק כו': חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר מפני שהוא מהלך בחוקי העמים · כשמקריבין זבח לעבודת כוכבים הן כופתין אותו כך ארבעה רגלים יחד: ומאי בינייהו · בין למר ובין למר אסור לעשות: איכא בינייהו דכפתיה בשיראי · במילת, משום בזיון קדשים ליכא משום חוקי העמים איכא: עשר שולחנות היו במקדש · בעזרה, ב' שולחנות שהיו באולם לא חשיב הכא בהדי עשר אלא אותם שהיו בעזרה: ח' של שיש בבית המטבחיים · אצל הטבעות בלפון שעליהם מדיחין את הקרביים וב' במערב הכבש וב' באולם מבפנים אצל פתח ההיכל אחד של (ד) כסף ואחד של זהב: בכניסתו · כשמגיעין לפתח מניחין אותם עליו ועומדין בו לפוש: ועל של זהב ביציאתו · ושם היה מונח עד שיקטירו הבזיכין כך מפרש במנחות בפרק שתי הלחם (דף לט:): שמעלין בקדש ולא מורידין · כגון בכניסתם מניחין על של (ס) כסף וכשמגיע בהיכל ח] על של משה שהיה מלופה זהב הרי עלייה ולא מורידין לפיכך ביציאתו מניחו על כלי של זהב ועשר שולחנות היו עדיין בהיכל שעשה שלמה והא דלא חשבינהו הכא דלא חשיב אלא אותן שמניחים עליהם ובאותן של שלמה לא היו מסדרים כדאמרינן במנחות פרק שתי הלחם (דף לט·) עשר שולחנות עשה שלמה ולא היו מסדרים אלא על של משה כו': מפני שמרתיח ט]· את הלחם ומחממו וממהר להתפסד: שנים ליום נגד היום · נגד השמש או אינו אלא חובת היום כלומר כל יום ויום תקריבו שנים? כשהוא אומר וכו': כיצד תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה · כדפרישית במתניתין כזה:

רבינו גרשם

אלא מעקדין אותו יד ורגל בלבד: משום בזיון קדשים · שלא יכפתוהו כולו כדרך שעושין בחולין: שהוא מהלך בחוקי המינין · שהן היו מצוין לכופתו כולו: דכפתיה בשיראי או בהוצא דדהבא ופפתיה כולו · למ"ד משום בזיון ליכא למ"ד משום חוקי מינין איכא: נותנים לחם הפנים בכניסתו · עד שיסדרו כל אחד ואחד כתיקנו על השלחן הפנים עם הסניפין שלו והבזיכין: ועל של זהב ביציאתו · כשהיו מוציאין אותו בשבת האחרת לחלקו בין הכהנים מניחין אותו שם עד שיתחלק כולו: מפני שהוא מרתיח אותו של כסף וזהב מחמת חמה ומחמם את האברים ומפסידן: על קרן צפונית מערבית · שכך דינו לישחט בצפון: על טבעת שניה · היינו מעט משוך למערב משום דבעי נגד היום כדאמרי' בגמ': וכן של בין הערבים היה נשחט כו' · שנים ליום נגד היום נגד זריחת עמוד השמש:

◆

פי' הראב"ד

גוברים חלוקים על ערך אמרכלין כגון י"ג גוברין היו תחת ששה אמרכלין דהיינו שנים גוברין לאמרכל אחד וגובר אחד שנשאר תחת אמרכל ז' יכול להיות שהיה א) אותו הגובר ממונה על ב' דברים שהיה אותו אמרכל די לו להיות עסוק בזה הגובר לבד והאחרים היו כל אחד יכול לשמור ולהתעסק במלאכתו ב' גוברין' ובתוס' לא איירי בי"ג גוברין אלא י"ג בין כולם כדקתני בברייתא אלא דהתם לא איירי אלא בג' מהם שהוו גם על ערכין וחרמות ממונים ובשביל כך ז' אמרכלין היו ממונים על הגוברין ושערו חכמים שז' אמרכלין היה די לי"ג גוברין · ועוד דמקשי דאמאי לא נקים מתני' דמדות דקתני בהדיא אבא יוסי בן חנן [אומר] י"ג השתחוואות היו שם כנגד י"ג שערים ובשקלים [ירושלמי] קא דייק בגמ' דאבא יוסי בן חנן [היא] אמתניתין דשקלים דקתני י"ג השתחוואות היו דאי כרבנן הא אמרינן דז' שערים היו ומשני התם אליבא דרבנן דלאו כנגד י"ג שערים היו י"ג השתחוואות אלא כנגד י"ג פרצות הרי מ"מ ה"ל להביא ראית ממתניתין דאבא יוסי דס"ל די"ג שערים היה והרי איכא תנא דאית ליה י"ג והכא איכא תנא דאית ליה חמשה ונראה דע"כ פי' דהך מסקנא דקא מסיק תלמודא וה"ק איכא תנא דאמר ה' ואיכא תנא דאמר ה' כלומר מן הברייתא מוכיח דאיכא פלוגתא דתנאי בשערי העזרה כמה היו כיון דר' נתן קאמר די"ג היו מן הגוברין כנגד י"ג שערים מכלל דת"ק פליג עליו ולא ס"ל שכל כך שערים היו לשם · ונהי נמי דלא מסתיימי מילתא דת"ק היכי ס"ל או ח' או ז' מ"מ כיון דקא חזי מתניתין דמדות דתנן ה' שערים היו בעזרה ולא ידעי אמאן קא רמייא · מש"ה מוקמי להתם מתניתין אליבא דת"ק דר' נתן כיון דלא אשכח תנא אחריני דס"ל שהיו ה' שערים בעזרה יותר טוב שנאמר דהאי ת"ק דר' נתן הוא ס"ל כת"ק דמתניתין דמדות דתנן ברישא מסכת מדות דה' שערים היו במקדש · וא"ת התם נמי תנן י"ג השתחוואות היו במקדש וקאמר אבא יוסי כנגד י"ג שערים שבעזרה היו ומדקאמר אבא יוסי הכי ש"מ דת"ק דאבא יוסי הוא דס"ל הכי דה' שערים היו בעזרה כדמוכח בירושלמי די"ג השתחוואות היו שם אפי' לרבנן וכנגד י"ג פרצות וה"נ נקי לה למתניתין דמדות הא לאו מילתא היא משום ההיא מתניתין דמדות דקתני י"ג שערים היו שם כמו סתמא היא וא"כ האיך יתכן לו דבריש מדות דסתם לן דז' שערים היו ובתר הכי תני' חוזר וסותם ב) כמ"ד ה' שערים היו ולשם בירושלמי מפרש כמו כן דאליבא דרבנן דאית להו דז' שערים היו לא היו אותן השתחוואות באותן י"ג שערים של עזרה דקא חשיב התם בשקלים דא"כ הדר הוה להו שערי העזרה טפי מז' שערים אליבא דרבנן ואנן ז' בעי' אבל טפי לא (אבל) אלא בפרצות עצמן היו משתחווים ועוד יש לתמוה דמשמע דכ"ע לא הוה יותר מי"ג גוברין ובשקלים קא חשיב ט"ו ממונים שהיו במקדש ולפי' היה משמע דהיינו הממונים היינו גוברים וע"ז יש לתמוה דבתוספתא לא קא חשיב אלא ח' ממונים וגם אותם ממונים שמזכיר את שמם במסכת שקלים משנה את שמותם בתוספתא ושמא י"ל תנא ושייר לכל הנך דתוספתא ולא נקים בשקלים אלא העיקר אבל הנהו דתוס' [לא] הוה חשיבי כולי האי ומה שפירש בתוס' דצרפת בשם ר' יעקב ז"ל וחלק בנפשו אין נראה יד ורגל להנהו דחוקים ואין נראו שיוכלו לקום: נהי דניתנו ליהנות בהם תיפוק ליה משום איסור כלאים· במנחות בפרק תכלת פירשו בשם ר' יעקב ז"ל כלאים בציצית אפי' בעת שאין מצות ציצית כגון בלילה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש ולהתכסות באותו טלית כל שעה דס"ל כיון דהותרתן תורה אין בו משום כלאים ויכול ללבוש והתירתו לגמרי וראייתם מההיא דפ' התכלת דאמר שמואל תכלת אין בה משום כלאים כלל ואפילו בטלית פטורה ומשמע לכאורה דתרתי מילי נינהו כגון תכלת אין בהם משום כלאים כלל אפילו בטלית פטורה והרבה האריך בדבר ועמל הוא לכתבו · מפני שנראה ששמע השומע הדברים וטעה והלילה שהלב מחדד כמותו היה מחשיב הדבר שאפילו לתינוקות אין ראוי לטעות בו כי כמה שנויי דחיקא דלית בהו מששא כלל יש לו בענין זה כמו שכתבנו שם · עוד בפ' ד' אחין דקא פליגי בזר

א) אולי צ"ל שהיה אותו אמרכל ממונה על ב' דברים שהיה די לו להיות עסוק בכל דבר ודבר מהדברים גזבר אחד לבדו ב) סדבר תמוה דהא לפי אוקימתא דהכא כאן נמי קשה סתמא אסתמא דבמשנה קמא אמר דה' היו ובמשנה ד' אמרו ז' וצ"ע ·

◆

שיטה מקובצת

א] אצבעותיו ובית שחיטתו: ב] נמי בהוצא דדהבא תיבת בהוצא נמחק: ג] תנן התם עשרה כך גרים ר"ש: ד] ב' במערב הכבש אחד תיבת של נמחק: ה] נותנין עליו לחם: ו] או דוהב תיבת ניעבדו נמחק: ז] קרן צפונית מערבית כו' תיבות מזרחית צפונית נמחק: ח] בהיכל מניחין על שולחן של משה: ט] את הבשר ומחממו וממהר לסרוח הס"ד:

◆

פי' הרא"ש

הקרקע מראשי הצלעות ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות: עד שמגיע לשתי צלעות · אותן שנשארו עם הגרה: ב' צלעות · דבוקות מלמעלה אותן הנשארים עם העוקץ: והיא היתה גדולה · לפי שהשדרה עמה: בא לו לעוקץ · הוא סוף השדרה הסמוך לאליה: נטל את הרגל השמאלית · שנשאר לבדו כשהבהמה היתה תלויה בו: ותרגמו · פיו: והפדר נתון עליה · לכסות את הדם: בשמאלו · משום דהולכת אברים למזבח הוה עבודה דלא מעכב כפרה לכך אין צריכה ימין ולכך מוליך ב' אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין ואי' בשמאל: ובית עורה לחוץ · מקום הסמוך לעור הוא לצד החוץ כלפי מעלה ומקום החתך על פס ידו: בבזך · קערה כף תרגומו בזיכא: וכרעים ע"ג. דכתיב והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר המזבחה: מחצי כבש ולמטה · אבל לא מחציו ולמעלה פן יטעה ויבא להקטירם קודם שילכו ללשכת הגזית לקרות ק"ש ולהתפלל · א"נ הרחיקם מן המזבח כדי שתהא העלתם למזבח חשובה בעיניהן דאיכא מ"ד דצריכין פיים · והא דאמרינן בפרק התכלת [דף נד:] בחלבי תמיד שמולחם במזרחו של כבש מחציו של כבש ולמטה ובשל מוספין במערב לפי שבשבת (גם) יש מוסף והוא עיקר חובת היום היו מסדרין המוסף במערב כלפי שכינה והתמיד במזרח: ומלחום · כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: לקרוא את שמע · ולהתפלל רצה קודם הקטרה שיהא קרבן ריח ניחוח: **גמ'** משום בזיון קדשים · שכן דרך עושי צלמים למכור ברחוקי [העמים] · שכן דרכם לקשור כשמקריבין: א"ב דכפתי' בשיראי או בסולא דדהבא · בחוטין של זהב משום בזיון קדשים ליכא משום חוקי דוקי יבייתום איכא: תנן התם במס' שקלים [פ"ו מ"ד] והא דאמר לעיל משום דכפתי' בהולא דדהבא ליכא משום בזיון קדשים פריך דליעבד שלחנות של זהב' א) הרי מתניתין דשקלים שמדיחין הקרבים הא דאמרינן שמדיחין קרבים בלשכת המדיחין היינו סכרם: נותנין האברים · של קרבן יחיד אבל תמידין ומוספין שהכהנים זוכים באברים מקבלין אותן מיד המנתח ומוליכין אותן לכבש ומניחין אותן מחצי כבש ולמטה אבל קרבן יחיד ספמים שכהן אחד מקריב עולה לבדו ומוליך את האברים על השולחן עד שמעלין זה את"ז: ועל של כסף כלי שרת · אותן כ"ג כלים שבאולם מלשכת הכלים: על של כסף נותנין לחם הפנים · בכניסתן כשהיו אופין אותן מע"ש היו נותנין אותן על השולחן עד למחר עד שיסדרו אותן על השולחן בהיכל ולמ"ד אפייתן דוחה שבת אחר אפייתן מסדרין אותן על השולחן עד שמגיע זמן סידורן: מעלין בקדש ולא מורידין · בפרק שתי לחם [דף נט:] דרש לה מקרא · וכיון שסלקהו מהשולחן של זהב לא יורידהו להת לשולחן של כסף: מפני שמרתיח ומחמם את הבשר ומתקלקל · ובירושלמי פריך והלא לא היה מסריח בשר קודש מעולם ומשני אין מזכירין מעשה נסים כלומר אינה לא סמכינן: כנגד היום · במקום שאור היום: עשרה דברים · משום דאיירי בשמש קבעה לה גם זו:

א) נ"ל שצ"ל ואיירי מתניתין דשקלים בשאר הקרבים והא דאמרינן הכא שמדיחין הקרבים בלשכת כו' ·

נושא:
צורת הקשירה שקשרו בו התמיד

נושא:
י"ג שולחנות שהיו במקדש (לא כולל עשר שעשה שלמה)

נושא:
מקום שחיטות התמיד בטבעות העזרה

מבנה =
יחו/בין הזוגיים

נושא/מבנה
△
עשרה דברים
שאל אלכסנדרוס
מוקדון את זקני
הנגב

ששמש

הגהות הב"ח (א) גמ' אחד של שיש ואחד של זהב על של שיש מניחין לחם הפנים: (ב) מפרש ד"ה הז' בסלת וכו' סלת הס"ד ואח"כ מ"ה חביתין חביתי כ"ג: (ג) ד"ה במערבו וכו' מזרחית של כבש היה שהרי וכו' האברים